

Kontekstualisointimalli sosiaalisen median lähdekritiikin avaimena

Elina Vaahensalo

Turun yliopisto

e1kvaa@utu.fi

<https://orcid.org/0000-0002-3037-2097>

The use of social media platforms is undoubtedly part of everyday life for most people and consequently, the threshold for using social media data as a source of research has also been lowered in many different disciplines. However, source critical processing of social media data often focuses on examining either technical or cultural influences, depending on the researchers' discipline, although social media data is always the result of a combination of both. To facilitate the diverse source critical processing of social media data, this paper presents a social media contextualization model. The model specifies the different contexts, such as the culturo-historical background of the different platforms, and affordances that define the possible uses of a platform and consequently affect social media data. In addition, the paper presents practical examples of how different affordances and contexts can be reflected in social media platforms and data, and why researchers should take them into account.

Asiasanat: sosiaalinen media, lähdekritiikki, konteksti, affordanssi



Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.107897>

Johdanto

Sosiaalisen median muuttuessa arkipäiväisemmäksi me hahmotamme todellisuutta yhä voimakkaammin sen kautta sen sijaan, että tarkastelisimme erilaisten alustojen valtaa muovata todellisuutta (Verbeek 2011). Teknologian vaikutus ei kuitenkaan ole väistämätöntä tai ehdotonta, vaan erilaisten sosiaalisten ja kulttuuristen kontekstien seurausta (Stanfill 2015). Siksi lähdekritiikin pitäisi olla oleellinen osa sosiaaliseen mediaan linkittyvässä tutkimuksessa. Sosiaalista mediaa hyödyntävässä tutkimuksessa lähdekritiikki lähtee usein liikkeelle tarkastelemalla, miten teknologia aineistoa muovaa. Vaikka digitaaliset aineistot ovat teknologian välittämiä, niitä määrittää monasti myös inhimillisen toiminnan vaikutus sekä digitaalisten ympäristöjen luonne kulttuuria tuottavina paikkoina (Hine 2000, 9).

Artikkelissa käsittelen näitä sosiaalista mediaa muovaavia teknisiä ja kulttuurisia ominaisuuksia sekä niiden ymmärtämisen tärkeyttä muodostamani kontekstualisointimallin avulla. Mallin avulla tarkastelen sosiaalisen median alustoilta kerättävien aineistojen tulkintaan vaikuttavia tekijöitä kontekstin sekä affordanssin käsitteiden kautta. Kontekstilla tarkoitan sosiaalisen median kulttuurista tai historiallista taustaa sekä eri alustoilta kerättyjen aineistojen tulkintaan vaikuttavia tilanne- ja asiayhteyksiä (ks. esim. Saarelainen 2012). Affordanssilla hahmotan tässä artikkelissa sosiaalisen median alustoilla sekä niiltä kerättävissä aineistoissa aktualisoituvat toiminnan mahdollisuudet, kuten esimerkiksi alustojen tekniset ominaisuudet ja käyttöliittymien rajamat mahdollisuudet (ks. esim. Bucher & Helmond 2017). Artikkelissa vastaan seuraaviin kysymyksiin: *Millaiset erilaiset kontekstit ja affordanssit vaikuttavat sosiaalisen median keskustelujen ja sisältöjen tulkintaan? Miksi ne tulisi tutkimusta tehdessä huomioida?*

Sosiaalisen median sisältöjä tulkittaessa on tärkeää ymmärtää niihin vaikuttavia kulttuurisia ja teknisiä tekijöitä, mutta tieteenalasta ja siihen liittyvästä erikoisosaamisesta riippuen aineistojen kontekstualisointi usein painottuu jompaan kumpaan (ks. esim. Östman & Turtiainen 2016). Teknologian merkityksen ylikorostuminen sosiaalisen median tutkimuksessa voi herkästi johtaa teknologiseen determinismiin, jossa sosiaalisen median sisältöjä saatetaan tulkita liikaa käyttökontekstista ja käyttäjistä irrallisena (ks. esim. boyd 2010, 1). Toisaalta taas ihmistieteilijöille sosiaaliseen mediaan liittyvät tekniset ominaisuudet ja työkalut voivat olla vieraita, jolloin niiden vaikutus aineistoihin voi jäädä vähälle huomiolle (ks. esim. Warwick 2012). Teknologian merkityksen väheksyminen sosiaalisen median aineistojen yhteydessä voi kääntyä myös sosiaaliseksi determinismiksi, jossa teknologian nähdään määrittävän vain käyttönsä kautta. Tällaisen näkökulman ongelmana on

teknologian yksinkertaistaminen puhtaasti sosiaaliseksi ilmiöksi (Williams & Edge 1996, 866).

Teknologisen ja sosiaalisen determinismin välimaastoon asettuu teknologian sosiaalisen muokkaantumisen lähestymistapa (engl. *social shaping of technology*, SST), jonka mukaan teknologia kehittyy sosiaalisten tekijöiden kautta siinä missä myös sosiaaliset tekijät muovautuvat vastavuoroisesti teknologiaan sopiviksi (Kivisaari & Lovio 2000; Mackay & Gillespie 1992; Williams & Edge, 1996). Tuomalla sekä teknisen että sosio-kulttuurisen näkökulman osaksi yhtä kontekstualisointimallia esitän lähdekritiikin työkalun, jonka avulla sosiaalisen median sisältöihin vaikuttavat laajemmat asiayhteydet olisivat helpommin hahmotettavissa. Mallin avulla haluan myös tehdä näkyväksi sitä, ettei sosiaalisen median aineistoja analysoiva tutkija ole aineistostaan irrallinen tulkitsija. Monet aineistoon vaikuttavista konteksteista muovaavat myös tutkijan tekemiä tulkintoja.

Kontekstualisoinnissa huomioidaan teksteihin vaikuttavat laajemmat asia- ja tilanneyhteydet sekä kiinnitetään ne omaan sosiokulttuuriseen historiaansa (Grossberg 1995, 142). Kulttuurihistorian tutkimuksen näkökulmasta kontekstuaalista tutkimusmenetelmää käsitellyt kulttuurihistorioitsija Juhana Saarelainen (2012) selittää kontekstualisoinnin menetelmänä, joka tarkastelee eri lähteiden merkityksiä ja tuo tällä tavoin lähteistä esiin uutta tietoa. Vaikka Saarelaisen näkökulma keskittyy erityisesti kulttuurihistorian tutkimukseen, eivät sosiaalisen median lähteet ja aineistot ole konteksteista riippumattomia.

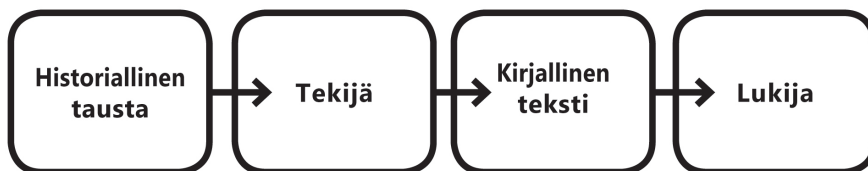
Sosiaalista mediaa tai siihen liittyviä aineistoja kontekstualisoidessa tarkastelussa voi olla esimerkiksi alustan historiallisen taustan merkitys (ks. esim. Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019), yhteiskunnallisen ilmiön vaikutus (ks. esim. Sumiala 2011), keskustelukulttuuria käsittelevä julkinen keskustelu taustatekijänä (ks. esim. Vaahensalo 2018), tai keskustelukulttuurissa vaikuttavat sanomattomat säännöt (ks. esim. Vainikka & Harju 2019; Wagner 2018). Sosiaalisen median aineistojen kontekstualisoinnin ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa kaikkien mahdollisten kontekstien ja affordanssien laajamittaista läpikäymistä, vaan prosessi olisi hyvä mitoittaa aineiston sekä tutkimuskysymysten mukaisesti.

Vaikka sosiaalisen median alustoilla on samankaltaisuuksia ja kunkin käyttöliittymästä saattaa löytyä samoja toimintoja (esim. kommentointi, tykkäysnappulat), tekevät erilaiset käyttäjät, puhuvat sekä muut kontekstit alustoista erilaisia ympäristöjä toimia (Bucher & Helmond 2017, 19). Sosiaalisen median alustoiksi hahmotan tässä artikkelissa kaikenlaiset verkon toimintaympäristöt, jotka tarjoavat raamit käyttäjien väliselle vuorovaikutukselle, yhteisöjen muodostamiselle sekä erilaisten sisältöjen tuottamiselle (ks. esim. Hogan & Quan-Haase 2010; Kaplan & Haenlein 2010). Sisällytän tähän

laajaan käsitykseen mukaan myös keskustelufoorumit, jotka on usein jätetty sosiaalisen median määritelmän ulkopuolelle tai luokiteltu sosiaalisen median alustoja edeltäneeksi ”esisosiaaliseksi” mediaksi (ks. esim. Suominen ym. 2013, 41).

Kontekstit ja affordanssit lähdekritiikin taustalla

Kontekstilla tarkoitetaan tekstin kielellistä ympäristöä, kulttuurista tai historiallista taustaa sekä tulkintaan vaikuttavia erilaisia tilanne- ja asiayhteyksiä. Tekstit ja kontekstit ovat sidoksissa toisiinsa ja erilaiset tekstit edellyttävät usein lukijoiltaan omien erilaisten esitysmuotojensa tuntemista (Lehtonen 1996, 121). Tekstien erilaiset merkitykset ymmärretään pääsääntöisesti jossain yhteisesti jaetussa kulttuurisessa tilassa ja kontekstissa, eli merkitykset eivät synny konteksteista irrallaan (Burke 2002, 162). Myös sosiaalisen median sisällöt ovat hahmotettavissa teksteinä, joiden ymmärtäminen riippuu erilaisten esitysmuotojen sekä kulttuuristen tilojen, kuten esimerkiksi keskustelukulttuurien tuntemuksesta. Tämä heijastuu varsinkin verkkomeemeissä, jotka eivät välttämättä ole aina helposti tulkittavissa oman keskustelukulttuurinsa ulkopuolella (Shifman 2014, 51; Vainikka 2016).



Kuva 1. Sara Millsin (1995) erittelemä ja kritisoima perinteinen tekstintutkimuksen kontekstikäsitelmä. Kuva on kirjoittajan tekemä, sekä pohjautuu Mikko Lehtosen (1996) suomennokseen Millsin esittämästä kontekstikäsitelmästä.

Feministinen kielitieteilijä Sara Mills (1995, 28) on eritellyt tekstintutkimuksen perinteisen kontekstikäsitelmän (ks. kuva 1), ja mallillaan myös kritisoi kontekstien perinteistä hahmotusta melko yksisuuntaisena prosessina. Näkemyksessä lukija kuvataan passiivisena vastaanottajana, vaikka myös lukijan taustalla vaikuttaa joukko tekstejä. Vaikka yllä mainittu kontekstikäsitelmä on sosiaalisen median kontekstiviidakkoon nähden aivan liian yksiulotteinen, erittelee se kuitenkin ymmärrettävästi erilaisia teksteihin vaikuttavia tekijöitä.

Mills kuvaa mallissaan kontekstit helposti hahmotettavina ja tunnistettavina kokonaisuuksina. Tällaisten pelkistettyjen kokonaisuuksien soveltamisessa on usein riskinä liiallinen yksinkertaistaminen, mutta ne helpottavat mallin omaksumista sekä hyödyntämistä niin tutkimus- kuin opetuskäytössä. Siksi olen ottanut Millsin erittelemän kontekstikäsitteksen pohjaksi kehittämälleni kontekstualisointimallille (kuva 2). Malli erittelee pelkistettynä, millaiset erilaiset kontekstit voivat vaikuttaa sosiaalisen median aineistoihin liittyviin tulkintoihin ja millaisiksi kokonaisuuksiksi nämä kontekstit muotoutuvat. Tarkastelemalla kutakin mallin osiota suhteessa omaan aineistoonsa tutkija voi reflektoida, miten aineisto tai hänen tutkimukseensa linkittyvä alusta kytkeytyvät osaksi erilaisia konteksteja. Kunkin osion eli kontekstin apukysymysten avulla tutkija voi hahmotella, miten konteksti mahdollisesti hänen tutkimukseensa heijastuu.



Kuva 2. Malli sosiaalisen median aineistoihin vaikuttavista konteksteista.

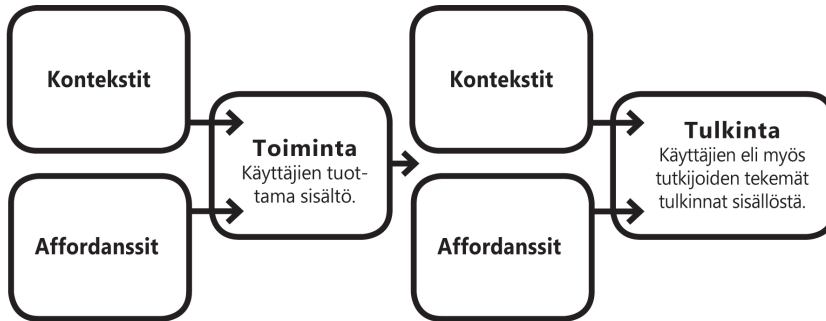
Sosiaalisen median aineistoihin liittyvää kontekstualisointia on tutkimuksessa käsitelty melko hajanaisesti, eikä konteksteja kokoavaa mallia ole tietävästi luotu sosiaalisen median tutkimuksen tarpeisiin. Digitaalisen kulttuurin tutkijat Sari Östman ja Riikka Turtiainen (2016) ovat ohjeistaneet huomiomaan verkossa tuotettujen aineistojen syntykontekstit, sekä tutkimuksen kohteena olevalle alustalle tyypilliset puhettavat (ks. myös Turtiainen & Östman 2013, 54). Digitaalista demokratiaa tutkinut Lincoln Dahlberg (2015) on puolestaan peräänkuuluttanut sosiaalisen median historiallisen kontekstualisoinnin tärkeyttä, jotta myös sosiaalisen median nykyisyyttä voitaisiin

arvioida kriittisesti. Aineistojen tunnustaminen jollakin tietyllä alustalla julkaistuksi tai puhetapojen erityisyyden maininta ovat tärkeitä etappeja sosiaalisen median aineistojen lähdekriittisessä käsittelyssä, mutta tutkimuksen näkökulmasta riippuen ne eivät silti välttämättä yksinään riitä.

Koska kontekstin käsitettä on sovellettu sosiaalisen median tutkimuksessa melko vähän, olen ottanut kehittämäni mallin avuksi affordanssin käsitteen. Käsitettä on sovellettu laajasti sosiaalisen median alustojen toiminnallisuuden, sekä käyttäjän ja alustan välisen vuorovaikutussuhteen selittämisessä. Tavoitteeni on siis ankkuroida kontekstualisoiva tutkimusote sosiaalista mediaa koskevaan tutkimukseen tieteenalalla laajamittaisesti omaksutun affordanssin käsitteen avulla.

Sekä kontekstin että affordanssin käsitteet voidaan nähdä eräänlaisina vuorovaikutussuhteen kuvaajina. Siinä missä konteksti kehystää lukemista ja tulkintaa, affordanssissa on kyse toiminnan ja käytön mahdollisuuksista (Gaver 1991, 80; Gibson 1986, 127; Norman 1990, 9). Sosiaalisen median tutkimuksessa affordanssin käsitettä on käytetty keinona tarkastella käyttäjien ja alustan teknisen käyttöliittymän välistä suhdetta (Bucher & Helmond 2017, 11; Ellison & Vitak 2015). Toiminnan mahdollisuudet voivat olla käyttöliittymän teknisten ominaisuuksien lisäksi siis myös *sosiaalisia affordansseja*, joiden avulla tarkastellaan sosiaalisten käytäntöjen rakentumista suhteessa alustojen teknologiaan (Postigo 2016; Wellman ym. 2003). Kuvafoorumi Ylilaudan anonyymien keskustelujen affordansseja tutkimuksessaan käsitellyt Eliisa Vainikka (2020, 54) hahmottaa esimerkiksi anonyymien vuorovaikutuksen mahdollisuuden sekä sitä kautta sosiaalisten sovinnaisuussääntöjen rikkomiseen yhtenä keskustelualustan affordanssina.

Kun toiminnan ympäristönä on sosiaalisen median alusta, kuvaa kontekstin käsite käyttäjän (lukijan) ja sisältöjen (tekstien) suhdetta sekä affordanssin käsite käyttäjän ja alustan suhdetta. Pelkistetysti kuvattuna affordanssin käsitteellä siis kuvataan toiminnan mahdollisuuksia ja kontekstilla tulkintoja toiminnasta (ks. kuva 3). Kun tutkimuksessa tarkastellaan sosiaalisen median aineistoja, ei näitä kahta vuorovaikutussuhdetta voi kuitenkaan täysin erottaa toisistaan. Toiminnan mahdollisuudet sekä toimintaa kehystävät kontekstit ohjaavat käyttäjiä tekemään omanlaisia sisältöjä kullakin alustalla, mutta kontekstit ja affordanssit myös vaikuttavat siihen, millaisia tulkintoja näistä sisällöistä tehdään. Kun tutkija kerää aineistoa sosiaalisen median alustoilta, hänellä on usein käytössään samat tekniset affordanssit kuin kaikilla alustan käyttäjillä ja siitä syystä ne myös väkisin heijastuvat aineistosta tehtäviin tulkintoihin.



Kuva 3. Sosiaalisen median alustoilla niin affordanssit kuin kontekstitkin vaikuttavat sekä toimintaan alustalla että toiminnasta tehtäviin tulkintoihin. Prosessi ei tietenkään ole kuvan esittämällä tavalla ainoastaan yksisuuntainen, vaan myös tulkinnat ja toiminnot vaikuttavat konteksteihin ja affordansseihin.

Perustan kehittämäni mallin erityisesti sosiologi Ian Hutchbyn (2001) näkemykseen affordansseista sekä *relaationaalisina* että *funktionaalisina*. Relatonaalisuus näkyy siinä, miten affordanssit suhteutuvat niitä havainnoiviin toimijoihin eli esimerkiksi sosiaalisen median toiminnan mahdollisuudet määrittävät lopulta sen mukaan, miten alustan käyttäjät ne kokevat. Affordanssien funktionaalisuus puolestaan liittyy siihen, että ne voidaan nähdä niin toimintaa mahdollistavina kuin myös rajoittavina tekijöinä. (Ks. myös Hutchby & Barnett 2005.) Sosiaalisen median alustoilla vaikuttavat toiminnan mahdollisuudet ovat siis eri tavalla eri käyttäjien sekä toisaalta tutkimuksessa eri tutkijoiden hyödynnettävissä, eikä niitä toisaalta tule nähdä mustavalkoisesti pelkästään verkossa tapahtuvaa vuorovaikutusta pakottavina tekijöinä (McVeigh-Schultz & Baym 2015). Sekä relationaalinen että funktionaalinen todellisuus toistuvat myös kontekstien käsitteessä. Kontekstualisoinnin funktionaalisuus näkyy siinä, ettei myöskään kontekstia pidä nähdä tulkintaa pakottavana tekijänä. Kontekstualisoinnin relationaalisuus puolestaan liittyy tulkintojen loputtomiin mahdollisuuksiin, sillä ihmistieteissä tehtyjen tulkintojen täydellisen toistettavuuden sijaan pyritään mahdollisimman uskottavaan ja perusteltuun tulkintaan. (Saarelainen 2012, 246 & 255.)

Luomani malli pohjaa myös Saarelaisen (2012, 246) toteamaan, jonka mukaan millään tutkimuksella ei ole yhtä ainoaa oikeaa kontekstia. Yksittäisen tutkimuksen konteksti riippuu täysin siitä, millainen on tutkimuksen kysymyksenasettelu tai aineisto. Loputtomien erilaisten kontekstien raportoinnin sijaan kontekstualisoinnin pitäisi suhteuttaa tutkimuksessa korostu-

viin näkökulmiin. Koska menetelmällistä kontekstualisointia on kritisoitu muun muassa määritelmältään liian laajaksi (ks. esim. Burke 2002, 172–73), tarjoan kontekstualisointimallin avulla selkeästi rajattuja näkökulmia, joiden avulla sosiaaliseen mediaan liittyvää kontekstualisointia voi lähteä rakentamaan. Seuraavissa luvuissa käsittelem kutakin kontekstualisointimallin osaluuetta erikseen ja esittelen, mitä kontekstualisointi niiden näkökulmasta tarkoittaa.

Historiallinen tausta ja menneisyyden kerrokset

Sosiaalisen median alustat ja niillä tuotettu sisältö ei ole staattinen monumentti, vaan ne muovautuvat ja muuttuvat yhteiskunnan ja kulttuurien mukana (Baym 2015). Sosiaalisen median aineistoissa heijastuvat sisältöjen yhteiskunnallinen ja kulttuurinen tausta, alustan arkipäiväisyys sekä alustan sisällä tapahtuneet muutokset (kuva 4).



Kuva 4. Historiallisen taustan avulla hahmotetaan, miten menneet tapahtumat ja muutokset vaikuttavat kerättyyn aineistoon.

Konteksti hahmotetaan usein joksikin tekstiin nähden ulkoiseksi ja nimenomaan historialliseksi, yhteiskunnalliseksi tai kulttuuriseksi taustaksi (Fries 1954, 65; Saarelainen, 2012, 248). Historiallinen tai yhteiskunnallinen

tausta ei ole kuitenkaan vain menneisyyden yksiulotteinen maisema, jota vasten tekstiä tulkitaan (Lehtonen 1996, 161–64). Historiallisen taustoittamisen moniulotteisuus korostuu varsinkin sosiaalisen median tapauksessa, sillä ilmiö elää jatkuvassa muutoksessa.

Sosiaalisen median historian taustoittamisella on myös tärkeä yhteiskunnallinen ulottuvuus, sillä sosiaalisen median alustoihin liittyvää tutkimusta tehdään usein länsimaalaisten linssien läpi. Kriittistä datatutkimusta tehneet Stefania Milan ja Emiliano Treré (2019, 324–325) kutsuvat ilmiötä data-universalismiksi (engl. *data universalism*), jossa digitaaliset ilmiöt sekä niiden tulkinnat pelkistyvät herkästi tietyn historiallisen, sosiopoliittisen, kulttuurisen tai esimerkiksi taloudellisen kontekstin ulkopuolisiksi sekä monesti länsimaalaisiksi yleistyksiksi. Sosiaalisella medialla ei ole yhtä universaalia historiaa, vaan sen historialliset taustat kytkeytyvät aina osaksi erilaisia maantieteellisiä sijainteja, kieliä, kulttuureja ja identiteettejä.

Sosiaaliseen median alustat ovat monesti muistamiseen erikoistuneita tiedon arkistoja, ja mitä pidemmäksi niiden elinkaari venyy, sitä useampia ajallisia kerroksia alustoille kertyy. Monet yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti merkitykselliset tapahtumat tallentuvat sosiaalisen median alustoille erilaisten sisältöjen muodossa. Sen lisäksi, että tapahtumat tallentuvat näille digitaalisille alustoille, ne monesti myös vaikuttavat käyttäjiensä tapoihin olla vuorovaikutuksessa keskenään. Siksi on tärkeää asettaa aineistot osaksi omaa aikaansa sekä yhteiskunnallista ja kulttuurista maisemaansa. Mitä enemmän tutkimuksessa korostetaan sosiaalisen median sisältöjen yhteiskunnallista ulottuvuutta, sitä tärkeämpää ilmiön taustan hahmotus omassa ajassaan on¹.

Mikäli tutkimuksessa puolestaan hyödynnetään ajallisesti kattavaa sosiaalisen median aineistoa, on tärkeää tiedostaa aineistossa olevat ajalliset kerrokset. Keskustelu esimerkiksi Twitterissä on ollut erilaista alustan alkuvuosina 2020-luvulla käytyyn keskusteluun verrattuna. Historiallisen taustoittamisen ei tarvitse sosiaalisen median tutkimuksen tapauksessa tarkoittaa aina laajamittaista alustaan vaikuttaneiden muutosten kartoitusta, vaan taustoittamisen voi rajata käsittämään muutoksia esimerkiksi yhden YouTube-kanavan sisällöissä tai Twitter-aihetunnisteen käytössä. Tärkeintä onkin tunnistaa, missä mittakaavassa erilaiset muutokset ja menneet tapahtumat omaan aineistoon vaikuttavat ja millainen vaikutushistoria esimerkiksi tutkimuksessa hyödynnetyillä sosiaalisen median lähteillä on (ks. esim. Burke 2002, 172).

1 Kontekstualisointi onkin usein menetelmällisesti mielletty juuri aatehistorian tutkimusmenetelmäksi (Saarelainen 2012, 244).

Julkinen keskustelu sekä erilaiset sosiaalista mediaa koskevat asiantuntijatekstit auttavat usein valottamaan, millaisia muutoksia sosiaalinen media, sen käyttäjät sekä sen käyttökulttuurit ovat käyneet läpi. Julkista keskustelua ei kuitenkaan saa käsitellä lähteenä kriitikköimästi. Varsinkin anonyymia verkkokeskustelua käsitellään uutisteksteissä usein stereotyyppien ja konfliktien kautta, leimaten keskustelukulttuureja niistä esiin tuotujen ääri-esimerkkien kautta (Vaahensalo 2018; Van der Nagel & Frith 2015). Vaikka stereotyypit perustuisivatkin totuuteen, voivat ne antaa varsinkin keskustelukulttuurien ulkopuolella oleville melko kapean käsityksen käsiteltävästä alustasta ja sille muotoutuneesta kulttuurista. Kärjistettyihin kuvauksiin kannattaa suhtautua varauksella, mutta sosiaalista mediaa koskevien historiallisten lähteiden kanssa on muutenkin tärkeää olla avoin uusille tulkinnan mahdollisuuksille. Valmiiksi annettujen lähteiden ja kontekstien käyttöön liittyy riski siitä, että huolellisesti perusteltujen sekä kriittisten tulkintojen sijaan tutkimuksessa vain toistetaan jo aikaisemmin tosiasioiksi todettuja näkökulmia (Saarelainen 2012, 254–246).

Siinä missä sosiaalista mediaa käsittelevä julkinen keskustelu sekä asiantuntijatekstit auttavat hahmottamaan tarkasteltavan alustan historiaa, tarkoittaa tutkittavan ilmiön asettaminen osaksi omaa aikaansa myös ilmiön arkipäiväisyyden hahmottamista. Arkipäiväistymisellä tarkoitan sitä, miten kulttuurisesti omaksuttu² ilmiö kuten sosiaalinen media ajassaan on. Arkipäiväistymisen merkki on esimerkiksi se, että käyttäjien on lopulta vaikeaa eritellä sosiaalisen median parissa vietettyä aikaa muusta tekemisestä (Saarikoski ym. 2009, 10 & 192). Teknologian kulttuurista omaksumista ja arkipäiväistymistä selittää myös domestikaatioteoria, joka on kääntynyt suomenkielisessä tutkimuksessa teknologian kotouttamiseksi, kotoistamiseksi ja kesyttämiseksi (Suominen 2003). Teorian keskiössä on ajatus teknologian ja sen käyttäjien vuorovaikutuksesta, johon myös vallitseva kulttuuri ja arvot vaikuttavat. Vuorovaikutuksen seurauksena sekä teknologia että käyttäjät muovautuvat ja asettuvat osaksi toistensa arkea (Saariketo 2020, 40–42). Sosiaalisen median arkipäiväistyminen vaikuttaa siihen, millaisia mahdollisuuksia sosiaaliseen mediaan on kulloinkin liittynyt. Historiallinen taustoittaminen onkin sosiaalisen median tapauksessa havainnointia siitä, millainen mahdollisuuksien todellisuus sosiaalisella medialla on tutkimukseen liittyvässä ajassa ollut.

Vaikka historiallinen taustoittaminen on pääsääntöisesti tutkittavaan ilmiöön vaikuttaneiden tapahtumien hahmottamista, voi se olla myös itsensä

2 Teknologian kulttuurinen omaksuminen tapahtuu usein vaiheissa, joita ovat teknologisten tarpeiden keksiminen, teknologiaan liittyvä unelmointi sekä viimeisimpänä sen vakiintuminen osaksi arkielämää (Saarikoski ym. 2009, 10, 192).

alustan muutosten tarkastelua. Sosiaalisen median alustojen käyttöliittymiä muokataan kaiken aikaa käyttäjäystävällisempään ja trendikkäämpään muotoon ja muutokset alustoissa vaikuttavat muun muassa niiden saavutettavuuteen. Siksi sosiaalisen median aineistojen historiallisen taustoittamisen olisi hyvä kattaa alustaan ainakin aineiston rajauksen puitteissa tulleet merkittävät muutokset, kuten käyttöliittymän päivitykset tai esimerkiksi sääntöjen muutokset.

Ylläpito alustan portinvartijana

Sosiaalisen median ylläpitäjien roolin reflektointi tarkastelee alustan toiminnan taustalla olevia motiiveja, ylläpidon roolia alustan sisältöjen sekä käyttäjien kontrolloinnissa, alustojen julkisuutta sekä ylläpitäjien taustan heijastumista alustan toiminnassa (kuva 5).



Kuva 5. Sosiaalisen median alustojen ylläpitäjät määrittävät alustojen toimintaa sekä sen tavoitteita. Ylläpitäjät ovat myös alustojen eräänlaisia portinvartijoita, jotka kontrolloivat sisällön julkaisua sekä sen julkisuutta.

Affordansien käsitteen soveltaminen sosiaalisen median tutkimukseen on synnyttänyt keskustelua teknologisesta determinismistä, sillä alustojen teknologia ei pelkästään pakota käyttäjien toimintaa (boyd 2010, 1; Cirucci

2015; Ellison & Vitak 2015; Neff ym. 2012). Hutchbyn (2001) mukaan käyttäjät eivät ole teknologian pakottamia, mutta teknologia asettaa toiminnalle sekä esimerkiksi identiteetin esiintuomiselle raamit. Sosiaalista mediaa ja sen käyttöliittymiä kriittisesti tutkinut Mel Stanfill (2015, 1060–1061) puolestaan tarkastelee alustojen affordansseja vallan näkökulmasta: Raamittamalla toiminnan mahdollisuuksia ylläpitäjällä on valtaa määrittää, millainen toiminta on normatiivista sekä kohtaa siten käyttöliittymän toimesta mahdollisimman vähän vastustusta. Vaikka monilla sosiaalisen median alustoilla itseilmaisuus on ainakin näennäisesti vapaata, yhdistyy itseilmaisuus monilla alustoilla myös sisällöntuotannon säätelyyn sekä käyttäjien seurantaan (Balkin 2014, 4). Alustat ovat inhimillisten ylläpitäjiensä tuottamia sekä ylläpitämiä ja siksi alustan tarjoamia toiminnan raameja on hyvä tarkastella myös ylläpitäjän näkökulmasta (Cirucci 2015). Ylläpitäjien kontrollin roolia sosiaalisen median alustoilla tarkastelee muun muassa verkon hallinnon analyysi (engl. *internet governance analysis*), joka hahmottelee, millaisia affordansseja ylläpito mahdollistaa käyttäjilleen esimerkiksi julkisuuden, anonyymiteetin ja ilmaisuuden suhteen (DeNardis & Hackl 2015).

Sosiaalisen median alustan ylläpitäjä on se, joka määrittää alustan toiminnalle myös kaupalliset tavoitteet. Vaikka alustat on luotu ensisijaisesti käyttäjien toimintaympäristöksi, ovat ne toimintaympäristöjä myös kaupallisille toimijoille (Helmond 2015; Gillespie 2010). Mikäli alustan avulla tavoitellaan taloudellista tuottoa, on ylläpidolla painetta houkutellessa mahdollisimman paljon aktiivisia käyttäjiä. Kiivas keskustelu ja tunteita herättävät sisällöt usein nostavat käyttäjien osallistumisen aktiivisuutta, sillä poleemiset keskustelut yleensä kestävät pidempään (Vainikka & Harju 2019, 104). Kaupallisten alustojen tavoitteena on myös aktivoida käyttäjiä osallistumaan sekä sitä kautta antamaan itsestään mainostajille myytävää tietoa. Alustan voimakas kytkeytyminen mainostajiin nostaa kuitenkin myös ylläpitäjän vastuuta alustansa sisällöstä: Pornografinen tai väkivaltainen sisältö useimmiten karkottaa potentiaaliset mainostajat, mikä pakottaa ylläpidon pitämään alustojensa sisällön mainostajien toiveiden mukaisena (Gillespie 2010). Taloudellinen riippumattomuus tuo ylläpidolle vapautta alustojensa sisällön moderointiin, mikä voi monesti heijastua pidäkkeettömänä keskustelukulttuurina (Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019, 182).

Sosiaalisen median aineiston kontekstualisointi voi olla myös reflektointia siitä, millaista sisältöä alustalla saa ja ei saa julkaista. Moderointi eli sisällön valvominen sekä ylläpidon määrittämät säännöt ovat ylläpitäjien keinoja kontrolloida sisältöä toivottuun suuntaan (Gillespie 2018, 5; Grimmelmann 2015). Palkattujen ammattilaisten lisäksi moderaattorit voivat olla myös alustan aktiivisia käyttäjiä, jotka osallistuvat moderointiin vapaaehtois-

pohjalta (Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019, 134). Esimerkiksi anonyymi mobiiliviestintäsovellus Jodel hyödyntää aktiivikäyttäjiä alustan moderoinnissa valitsemalla moderaattoreiksi käyttäjiä, jotka ovat noudattaneet aktiivisesti sivuston sääntöjä sekä saaneet sisällöistään hyvää palautetta muilta käyttäjiltä (Jodel Support, 25.2.2020, ks. kuva 6). Tällaiset käytänteet osoittavat, ettei ylläpitäjän ja käyttäjän rooli ole aina yhtä selkeästi erotettavissa, vaan alustasta päävastuussa olevat ylläpitäjät voivat jakaa valtaa myös käyttäjille. Käyttäjille tarjottu mahdollisuus kurottaa kohti vaikutusvaltaisempaa asemaa onkin sellainen toiminnan mahdollisuus, joka tulisi ottaa huomioon varsinkin sosiaalisen median alustojen sisäisiä dynamiikkoja arvioivassa tutkimuksessa.



Kuva 6. Anonyymissä ja paikannukseen perustuvassa mobiiliviestintäsovellus Jodelissa käyttäjät voivat kerryttää sisältöjensä avulla karmaa eli sisällöille annettuja plus- tai miinuspisteitä. Kvalilähde Wikipedia.

Ei-toivottua sisältöä karsitaan sosiaalisessa mediassa usein myös automatisoiduin keinoin. Automatisoitu moderointi voi tarkoittaa tekoälyä, joka oppii uusien sisältöjen myötä myös uusia väärinkäytön muotoja tai se voi verata sisältöjä jo valmiiksi tunnistettuihin sääntörikkomuksiin (Gillespie 2020, 3). Usein isoilla alustoilla moderointi on yhdistelmä automatisoitua sisällön käsittelyä sekä ihmisvoimin tapahtuvaa säätelyä (Crawford & Gillespie 2016). Varsinkin kansainvälisesti suosituilla alustoilla moderoinnin ongelmaksi kuitenkin muodostuu eri kielten ymmärtäminen sekä niihin liittyvien erityispiirteiden tunnistaminen. Tehokaskaan moderointi ei automaattisesti merkitse häiriökäyttäytymisestä vapaata alustaa. Moderoinnin seurauksena eksplisiittiset vihanilmaukset saattavat kadota sisällöistä, mutta ne voivat myös mukautua kielenkäytöltään hienovaraisemmiksi (Hughey & Daniels 2013, 336).

Sosiaalisen median alustojen ylläpitäjillä on pääsääntöisesti myös valta määrittää, miten julkisia alustat ja niillä tuotetut sisällöt ovat. Sosiaalisen median alustojen julkisuus ei ole mustavalkoista, vaan skaala kattaa sisäänsä kaikkien verkkonkäyttäjien saatavilla olevat alustat salasanalla suojattuihin alustoihin (Markham 2012). Suomi24-foorumi on hyvä esimerkki julkisesta keskustelualustasta, jonka keskusteluihin osallistuminen tai sisältöjen lukeminen ei vaadi sisäänkirjautumista tai tunnistautumista. Sivusto on saatavilla verkkoselaimen avulla, minkä lisäksi se ja monet muut julkiset suomenkieliset foorumit löytyvät helposti myös hakukoneiden välityksellä (Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019, 11, 136, 143). Toisena ääripäänä voidaan nähdä muun muassa Facebookin sisällä toimiva Naistenhuone-ryhmä, joka vaatii käyttäjältään niin Facebook-tiliä kuin myös erillistä hyväksyntää ryhmän jäseneksi (Heinonen 2021; Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019, 27–28).

Vaikka alustan varsinainen ylläpitäjä on ensisijaisesti se, joka määrittelee alustan julkisuuden tason, voivat monien alustojen käyttäjät myös itse rajata käyttäjäprofiiliensa tai tuottamiensa sisältöjen julkisuutta. Esimerkiksi Instagramissa käyttäjä voi päättää, onko hänen käyttäjäprofiilinsa kaikkien käyttäjien löydettävissä, vai onko se näkyvillä ainoastaan käyttäjän itsensä hyväksymille seuraajille. Tämän lisäksi käyttäjä voi Instagramin Stories-osiossa määrittää, julkaiseeko sisältönsä vain pienemmälle rajatulle seuraajaryhmälle. (Instagram, Ohje- ja tukikeskus.) Tutkijoiden pitääkin hahmottaa varsinaisen alustan julkisuuden lisäksi myös sen sisällä tapahtuvat julkisten ja yksityisten sisältöjen vaihtelut (Ess 2015, 62–63; Kosonen ym. 2018, 119). Mikäli tutkija esimerkiksi kerää automatisoidusti iso aineistokokonaisuutta, hänen on hyvä hahmottaa mitkä sisällöt jäävät keruun ulkopuolelle.

Sosiaalisen median alustalla ilmoitetut viralliset tiedot yksityisyydestä eivät välttämättä aina vastaa käyttäjien käsityksiä sisältöjensä yksityisyydestä

(Liu ym. 2011). Yksityisyysasetukset eivät myöskään aina automaattisesti lisää käyttäjien valtaa omista sisällöistään, sillä yksityisyyteen liittyvät käytännöt ovat usein lähtökohtaisesti ylläpitäjän keino suojata sivulla tuotettu sisältö alustan asiakkaina olevien mainostajien käsiin (Fernback & Papacharissi 2007). Erilaiset yksityisyyden askeleet ovatkin aina ylläpitäjän määrittämiä affordansseja.

Koska sosiaalisen median alustojen taustalla on aina ihmisiä, heijastuvat ylläpitäjien edustamat arvot ja identiteetit myös heidän ylläpitämässään alustoissa. Kontekstin käsitteellä ei tarvitsekaan hahmottaa pelkästään todeksi varmennettua faktatietoa, vaan myös arvoja, tunteita, asenteita ja uskomuksia (Goodman 1988, 308–309; Ricoeur 1973, 103). Moderoinnin ja ylläpitäjien valtaa tutkinut Tarleton Gillespie (2018, 12) huomauttaa, että valtaosa varsinkin suurten sosiaalisen median alustojen ylläpitohenkilökunnasta on korkeakoulutettuja, teknologia-orientoituneita, poliittisesti liberaaleja ja libertaareja miehiä. Ylläpitäjien taustan ja valintojen ymmärtämisen tärkeys korostuu erityisesti sellaisessa tutkimuksessa, jossa arvioidaan sosiaalisen median alustojen vallankäyttöä ja sekä alustoja yhteiskunnallisina toimijoina.

Käyttäjät ja affordanssien aktualisoituminen

Käyttäjät ovat sosiaalisen median alustoilla ensisijaisia sisällöntuottajia ja heidän roolinsa tarkastelussa voidaan muun muassa pohtia, miten affordanssit, käyttäjien kesken jakautuva valta ja anonymiteetti aktualisoituvat käyttäjien toiminnassa (kuva 7).

ALUSTAN KÄYTTÄJÄT

- **Alustan affordanssien aktualisoituminen** käyttäjien toiminnassa.
- **Vallan** jakautuminen käyttäjien keskuudessa.
- **Käyttäjien tunnistettavuus ja anonymitteetti** sekä niiden vaikutus käyttäjien vuorovaikutukseen.
- **Käyttäjien tausta.** Mahdollinen tilastotieto käyttäjistä.

Mitä alustan käyttäjistä tiedetään ja miten käyttäjät toteuttavat alustan affordansseja omassa toiminnassaan?

Kuva 7. Alustat eivät ole pelkästään ylläpitäjien rakentamia toimintaympäristöjä, vaan niillä muodostuneet käyttö- ja keskustelukulttuurit ovat myös käyttäjiensä muovaamia.

Affordanssien käsitettä käytetään sosiaalisen median tutkimuksessa yleensä tarkastelemaan sitä, miten teknologia vaikuttaa ihmisten käytökseen. Sosiaalisen median affordansseja laajasti sekä myös kriittisesti tutkimukseen käsitelleet Taina Bucher ja Anne Helmond (2017, 16) huomauttavat, ettei vuorovaikutussuhde ole vain yksisuuntainen, vaan myös käyttäjät vaikuttavat teknologiaan. Erilaisten toimintojen omaksuminen sekä alustalla yleistyneet puhuvat ja sanomattomat käytössäännöt muodostavat käyttö- ja keskustelukulttuurit, jotka ovat toiminnan alustoja siinä missä varsinaiset tekniset sosiaalisen median alustat. Erilaiset tekniset affordanssit aktualisoituvat juuri käyttäjissä ja siksi heidän toimijuutensa arviointi on tärkeää sosiaalisen median aineistojen lähdekriittisessä tarkastelussa.

Käyttäjien valta vaikuttaa näkyvä affordanssien *vernakulaarissa* luonteessa. Affordanssit voivat saavuttaa käyttökulttuureissa muotoja, joita ei niille ole alun perin käyttöliittymän suunnittelussa tarkoitettu. Tällaisissa vernakulaareissa affordansseissa käyttäjät itse muovaavat toiminnan mahdollisuuksia käyttäessään teknologiaa. (McVeigh-Schultz & Baym 2015.) Näkemyksessä korostuu juuri affordanssien relationaalinen luonne sosiaalisen median ympäristöissä: Käyttökulttuureissa affordanssien hyödyntäminen voi saada

muotoja, joita käyttöliittymien suunnittelijat eivät ole huomioineet ja erilaiset käyttäjät erilaisilla teknisillä taidoilla osaavat myös hyödyntää affordansseja eri tavoilla (Bucher & Helmond 2017, 16). Vernakulaarisuus linkittyy myös ajatukseen paikallisuudesta. Eri käyttö- ja keskustelukulttuureissa digitaalisten ympäristöjen tarjoamat samankaltaiset mahdollisuudet³ omaksutaan eri tavalla (Koski & Turtiainen 2020, 87). Affordanssien käsitettä on kytketty osaksi käyttäjien kokemuksia, tunteita ja odotuksia myös *kuviteltujen* (engl. *imagined*) affordanssien käsitteen avulla. Toiminnan mahdollisuuksien muotoutumiseen vaikuttavatkin myös käyttäjien odotukset, ennako-oletukset sekä kuvitelmat alustasta (Bucher 2017; Nagy & Neff 2015). Tällainen affordanssien vernakulaari luonne ei välttämättä ole aineistojen ”pinnalta” havaittavissa ja väärintulkintojen välttämiseksi tutkittaviin alustoihin sekä niiden käyttäjiin olisi tärkeää tutustua laajemmin ennen aineistonkeruuta.

Affordanssit saattavat olla vernakulaareja ja ennalta kuviteltuja, mutta ne voivat olla myös saavuttamattomia. Teknologiaan rakennetut toiminnan mahdollisuudet edellyttävät käyttäjiltään aina jonkin tason digitaalista osaamista, jonka puuttuminen jättää väkisinkin osan ihmisistä sosiaalisen median ulkopuolelle (Jaeger & Xie 2009; Munger ym. 2021). Siksi sosiaalisen median aineistoja tulkittaessa pitää myös pohtia, millä tavoin teknologia sekä mahdollistaa, että sulkee ulkopuolelle. Helppokäyttöisiksi miellettyjen alustojen kohdalla tällainen pohdinta tuntuu ehkä tarpeettomalta, mutta helppokäyttöisyyden oletus heijastelee usein herkästi tutkijan omia ennakkoluuloja sosiaalisen median käytöstä. Sen lisäksi, että alustojen käyttö vaatii aina jonkinasteista teknistä osaamista, voivat affordanssien visuaalisuuteen tai äänitehosteisiin nojaavat ominaisuudet sulkea käyttäjien ulkopuolelle myös näkö- ja kuulovammaisia (Jenkinson 2017; Talarico 2021). Teknisen osaamisen reflektoinnin tärkeys korostuu varsinkin sosiaalisen median ja verkon historian tutkimuksessa, sillä varhaiset verkkokeskustelun muodot kuten BBS-palvelimet tai Usenet-keskustelut olivat nykyisiin sosiaalisen median käyttäjämääriin verrattuna pienen piirin toimintaa, jota määritti myös käytettävien alustojen tekninen haastavuus (Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019).

Sosiaalisen median alustojen käyttämättä jättäminen voi olla myös tietoinen valinta. Mediatutkija Trine Syvertsen (2020) on tarkastellut ”digital detox” -ilmiötä eli eräänlaista tietoista digitaalista pidättäytymistä, mikä on usein vastareaktio nykyajan paineelle olla jatkuvasti läsnä erilaisilla sosiaalisen median alustoilla. Vastareaktiot eivät kuitenkaan aina liity läsnäolon

3 Samankaltaisilla mahdollisuuksilla ja affordansseilla tarkoitan tässä tapauksessa mm. teknisiä toimintoja, jotka toistuvat samankaltaisina useilla eri alustoilla. Tällaisia ovat esimerkiksi tykkäys-toiminto, käyttäjien välinen verkostoituminen seuraa-toiminnon avulla tai sisältöihin merkittävät aihetunnisteet ja avainsanat.

paineeseen tai sosiaalisen median informaatiotulvan välttelyyn, vaan käyttäjät voivat poistua alustoilta myös sensuurin ja kontrollin vuoksi vähemmän moderoiduille alustoille (ks. esim. Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019, 184). Alustojen käyttämättä jättämisen motiivina voi olla myös ajatus siitä, ettei näe sosiaalista mediaa mielekkäänä tai hyödyllisenä osana elämäänsä.

Sosiaalisen median alustan käyttäjiin liittyvä kontekstualisointi kiinnittää käyttäjien vaikutusmahdollisuuksien lisäksi huomiota siihen, ketkä sisältöjä todella tuottavat, mitä heistä mahdollisesti tiedetään ja millaisia toiminnan mahdollisuuksia he toisilleen antavat käyttökulttuurin sisällä. Vaikka esimerkiksi ylläpidolla on mahdollisuus jakaa valtaa käyttäjille laajennettujen käyttöoikeuksien ja moderointi-tittelien avulla, käyttäjien välille muotoutuvat hierarkiat eivät aina ole ylhäältä annettuja. Sosiaalista mediaa tutkineet Nicole B. Ellison ja Jessica Vitak (2015) ovat käsitelleet tätä toiminnan mahdollisuuksien jakautumista *sosiaalisen pääoman* käsitteen näkökulmasta. Sosiaalinen pääoma voi konkretisoitua käyttäjäprofiileissa esitetyissä seuraajien tai saattujen tykkäyksen lukumäärissä. Koski ja Turtiainen (2020, 95) ovat tarkastelleet samankaltaista ilmiötä *vernakulaarin auktoriteetin* käsitteen avulla. Varsinkin sosiaalisen median kontekstissa vernakulaareja auktoriteetteja ovat sosiaalisen median vaikuttajat eli käyttäjät, jotka ovat keränneet suuren suosion vertaisiltaan. Käyttäjien välillä jakautuva pääoma, valta tai auktoriteetti sekä käyttökulttuurissa rakentuvat hierarkiat eivät silti välttämättä ole käyttäjäprofiileista luettavissa, vaan ne ilmenevät alustalle tuotetuissa sisällöissä ja kommentteissa. Valta saattaa jakautua keskustelijoiden välillä myös esitettyjen mielipiteiden tai esiin tuodun identiteetin perusteella (Vaahensalo 2021). Toisaalta vaikutusvalta saattaa keskittyä myös sellaisille käyttäjille, jotka osaa- vat keskustelukulttuurissa omaksutun kielenkäytön ja ilmaisutavat (Koski & Turtiainen 2020, 95).

Käyttäjien kontekstualisointi voi tapahtua tarkastelemalla varsinaisia sisältöjä, mutta käyttäjien taustojen hahmottaminen vaikeutuu anonyymeillä alustoilla. Mediatutkija Angela M. Cirucci (2015) näkee, että alustojen anonymiteetti on osa alustojen ”arkkitehtuuria”, joka johdattelee käyttäjiä tuomaan esiin omia identiteettejään. Kokemus anonymiteetista ei silti välttämättä ole aina todenmukainen, sillä käyttäjä voi antaa itsestään henkilöitäviä tietoja huomaamattaan esimerkiksi sosiaalisen median sisältöihin kytkeytyvien paikkatietojen kautta (Wallace 2008).

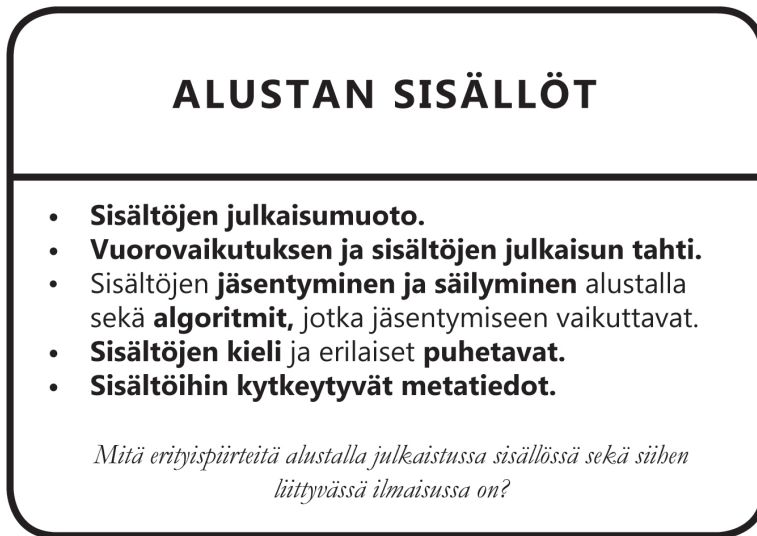
Kontekstualisoinnin ja lähdekritiikin näkökulmasta anonymiteetin huomioiminen liittyy ymmärrykseen siitä, millaisista lähtökohdista sisältöä tuotetaan. Henkilöitäviin tunnuspiirteisiin kuten tunnistettavaan kasvo-kuvaan tai koko nimeen linkittyvät sosiaalisen median alustat kurovat umpeen verkkoidentiteetin ja verkon ulkopuolella rakentuneen identitee-

tin välillä. Anonyymeissä keskusteluissa ero on selkeämpi. (Auerbach 2012.) Anonyyminä ja tunnistamattomana käyttäjä voi rakentaa identiteettiään verkossa vapaammin ja kokeilevämmin (Cirucci 2015; Van der Nagel & Frith 2015). Anonyymeillä alustoilla sisällöt kytkeytyvät vain nimimerkkiin – jos sillekään – ja muodostavat käyttäjistä sille alustalle varsinaisesta henkilöllisyydestä mahdollisesti täysin irrallisen tarinan.

Kun tutkimuksessa lähestytään miljoonia käyttäjiä palvelevia sosiaalisen median alustoja, on miltei mahdotonta pelkistää käyttäjäkuntaa tiiviiksi kuvailuksi. Mitä enemmän juuri käyttäjät, heidän kokemuksensa ja heidän tuottamansa sisältö tutkimuksessa korostuu, sitä tärkeämpää olisi kuitenkin yrittää hahmottaa, millaisista käyttäjistä aineistoon kerätyt sisällöt kertovat ja millaisia käyttäjiä myös alustan ulkopuolelle mahdollisesti jää. Koska alustojen käyttäjistä on harvoin kovin suoraviivaista tietoa, koostuu käyttäjiin liittyvä kontekstualisointi usein sekä alustaan liittyvän julkisen keskustelun että asiantuntijatekstien tarkastelusta. Tällöin tutkija selvittää, mitä alustan käyttäjistä on erilaisissa mediateksteissä ja tutkimuskirjallisuudessa puhuttu, millaisiksi heidät hahmotetaan ja onko käyttäjistä tehty mahdollisesti esimerkiksi tilastointia tai käyttäjäkyselyitä (ks. esim. Vainikka & Harju 2019). Julkista keskustelua tarkasteltaessa on luonnollisesti ymmärrettävä, että aivan kuten alustojen itsensä kuvaus, myös sen käyttäjien kuvaus voi perustua stereotyyppiin.

Sosiaalisen median sisällöt

Tässä artikkelissa hahmotan sosiaalisen median sisällöt käyttäjien tuottamaksi sisällöksi sekä vuorovaikutukseksi kuten kommentit, kirjoitukset, kuvat, videot, äänitallenteet sekä näitä yhdistävät audiovisuaaliset kokonaisuudet. Sosiaalisen median alustaan liittyvä kontekstualisointi sisältää siis käsityksen siitä, millaisia sisältöjä alustalla pääsääntöisesti tehdään, miten se alustalla jäsentyy, millä kielellä sisältöä tuotetaan ja mitä tietoa sisältöön kytkeytyy (kuva 8).



Kuva 8. Sisällöt eivät ole käyttäjistä tai muistakaan sosiaalisen median konteksteista irrallisia objekteja, vaan niiden tulkintaan vaikuttavat esimerkiksi niiden julkaisumuoto tai niiden jäsentyminen alustan sisällä.

Mitä laajempi sisältöjä koskeva näkökulma tutkimuksessa on, sitä tärkeämpää on myös hahmottaa missä eri muodoissa sisältöä alustalla julkaistaan. Tässä tulee ilmi myös monien alustojen vernakulaari luonne: Vaikka varsinaiset affordanssit ohjaavat käyttäjiä esimerkiksi Youtubessa tuottamaan videosisältöjä, julkaistaan alustalla myös musiikkikappaleita, joiden taustalla on liikkuvan kuvan sijaan staattisia taustakuvia. Ääntä korostavien sisältöjen suosio kannustikin Youtubea julkaisemaan pelkästään musiikin kuunteluun tarkoitettua Youtube Music -alustan. Painoarvoa saaneet vernakulaarit ilmiöt osoittavat, että tuottamalla sisältöä eri tavoilla ja eri muodoissa käyttäjät voivat myös itse vaikuttaa siihen, millaisiksi alustat muotoutuvat (ks. esim. Koski & Turtiainen 2020, 90).

Sisältöä määrittää myös se, missä tahdissa se jäsentyy ja miten esimerkiksi vuorovaikutus rakentuu. Varsinkin varhaisessa verkkovälitteisen vuorovaikutuksen tutkimuksessa verkkokeskustelua on jaoteltu reaaliaikaisiin eli *synkronisiin* ja ei-reaaliaikaisiin eli *asynkronisiin* keskusteluihin. Tämä varsin perinteinen jaottelu hahmottaa synkronisen keskustelun välittömämpänä vuorovaikutuksen muotona, jossa osallistujat ovat usein samassa ”tilassa” – kuten chat-huoneessa tai IRC-kanavalla – ja reagoivat toistensa

kommentteihin nopeasti. Asynkroninen keskustelu puolestaan nähdään viiveellisenä eli kommentit kerääntyvät keskusteluun hitaammalla tahdilla ja saattavat mahdollisesti olla myös harkitumpia sekä pidempiä. Synkronisen keskustelun ominaispiirteenä pidetään myös häilyvyyttä, sillä keskustelut eivät välttämättä tallennu tai arkistoidu asynkronisten keskusteluforumiviestien tai sähköpostiviestien tavoin pysyvästi. (Suominen, Saarikoski & Vaahensalo 2019, 18–20; Saarikoski ym. 2009, 213.)

2020-luvulla nämä erilaiset vuorovaikutuksen tavat limittyvät monissa palveluissa keskenään ja mobiililaitteiden myötä sosiaalinen media kannustaa yhä välittömämpään reagointiin. Jaottelu ei kuitenkaan ole muuttunut vanhentumisensa myötä täysin käyttökelvottomaksi. Erottelun voi mieltää keinona hahmottaa, miten matalakynnyksistä sosiaaliseen mediaan osallistuminen on. Moniin sosiaalisen median tilanteisiin reagoidaan mobiililaitteiden avulla nopeastikin arkielämän muiden tilanteiden keskeltä siinä missä esimerkiksi keskusteluforumien kommentteille saatetaan omistaa oma aikansa. Jako ei tietenkään ole näin selkeän mustavalkoinen, mutta se silti vaikuttaa eri alustojen käyttäjä- ja keskustelukulttuureihin. Välittömän reagoinnin mahdollisuus on siis selkeästi yksi sosiaalisen median aineistoihin vaikuttava affordanssi (ks. esim. Schrock 2015).

Sisällön tuottamisen tahdin lisäksi vuorovaikutuksen synkronisuus tai asynkronisuus vaikuttavat myös erilaisten vuorovaikutustilanteiden pitkäikäisyyteen. Keskusteluforumeilla kuten Suomi24:ssä keskusteluihin saattaa kertyä kommentteja vielä pitkienkin aikojen jälkeen, sillä keskustelut tallentuvat sivustolle ja ovat saavutettavissa sivuston oman hakukoneen tai Google-hakujen kautta vielä vuosien jälkeen. Tiettyyn hetkeen tai tilanteeseen sidoksissa oleviin nopeitempisiin vuorovaikutustilanteisiin ei välttämättä enää palata päivien tai varsinkaan vuosien jälkeen. Selkeimmin tämä ero näkyy esimerkiksi Instagramin eri julkaisumuodoissa: Varsinaiset Instagram-päivitykset jäävät osaksi käyttäjän profiilia, mutta Stories-toiminnolla tehdyt päivitykset katoavat ilman käyttäjän erillisiä toimenpiteitä (Instagram, Ohje- ja tukikeskus). Tällaiset hetkelliset tai lyhytaikaiset (engl. *ephemeral*) toiminnallisuudet ovat lisääntyneet sosiaalisen median alustoilla näkyvästi kuluneen viiden vuoden aikana (Bainotti, Caliandro & Gandini 2020; Kırçova, Pınarbaşı & Köse 2020). Siinä missä monet sosiaalisen median alustat on lähtökohtaisesti suunniteltu muistamaan, hetkelliset sisällöt tarjoavat ainakin yhdenlaisen mahdollisuuden unohdukseen (Welsh 2020). Sosiaalisen median aineistoja kerätessä ja tulkitessa tuleekin tiedostaa arkistoituko aineistoksi kerätty sisältö itsestään, vai olisiko se hävinnyt ilman tutkijan toimenpiteitä.

Erilaisten sosiaalisen median sisältöjen jäsentymiseen, säilymiseen ja löytymiseen vaikuttavat myös alustoille rakennetut algoritmit, jotka luovat alus-

toille oman toiminnan ulottuvuutensa (Ettlinger 2018, 3; Nunes 2019, 218). Tämä ulottuvuus ulottuu käyttäjien havainnoimaa käyttöliittymää laajemmalle, sillä se luo kytköksiä eri sisältöjen välille ja yhdistelee käyttäjiä niille sopivien mainostajien kanssa. Algoritmit eivät myöskään rajoitu pelkästään alustojen sisäpuolelle, vaan esimerkiksi Googlen hakualgoritmit käsittelevät useiden eri alustojen sisältöjä. Ciruccin (2015) mukaan sisältöä jäsentävät algoritmit voi hahmottaa eräänlaisena interaktiivisena peilinä käyttäjien toiminnalle. Ne keräävät tietoa käyttäjien toiminnasta ja heijastavat takaisin sisältöä, joka vastaa esimerkiksi käyttäjien tykkäyksiä. Erilaisia sisältöjä suosittavien algoritmien toiminta ei kuitenkaan ole neutraalia, vaan se suodattuu ylläpitäjien määrittämällä reunaehdoilla.

Tekninen osaaminen voi olla monille este osallistua, mutta varsinaisia sisältöjä tarkastellessa sisältöjen kieli vaikuttaa suuresti siihen, millaista vuorovaikutus on ja keitä siihen voivat osallistua. Mitä enemmän sisältöjen kieli rajaa käyttäjiä ulos, sitä tärkeämpää se on huomioida tutkimusta tehdessä. Kieli rajaa myös käyttäjäkunnan kulttuurista taustaa. Suomenkieliset sisällöt ovat paljon pienemmän käyttäjäkunnan saavutettavissa kuin englanninkieliset ja suomenkielisen verkkokeskustelun kulttuurinen konteksti on myös kansainväliseen keskusteluun verrattuna helpommin rajattavissa. Käyttäjäkuntaa saattaa rajata myös jollekin keskustelu- tai käyttökulttuurille ominaiset puhetavat, joita ei välttämättä ymmärretä samalla tavalla käyttäjäkunnan ulkopuolella. Esimerkiksi kuvafoorumi Ylilaudalla on käytössä laaja halventavien nimitysten rekisteri, joka ei välttämättä ole yhtä tunnettu muualla suomenkielisessä verkkokulttuurissa⁴.

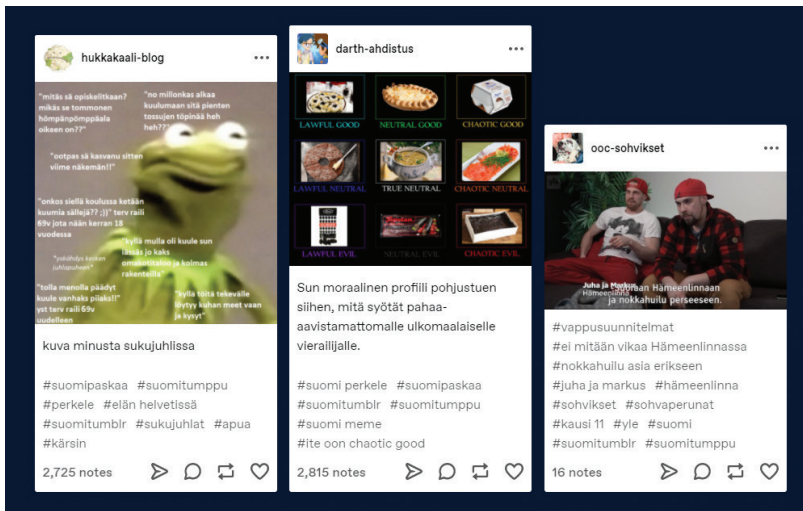
Sosiaalisen median sisällöt voivat koostua myös sisältöihin kytkeytyvästä metatiedosta kuten aihetunnisteista ja sisältöihin kertyvistä reaktioista. Erilaisia affordansseja ei tulisikaan nähdä pelkästään toiminnan mahdollisuuksina, vaan niistä voi muodostua tärkeää, ilmaisuvoimaista sisältöä. Varsinkin aihetunnisteet (engl. *hashtag*) voivat olla käyttäjille merkittävä keino kanavoida tai etsiä sisältöä mielenkiinnon kohteiden mukaan. Twitteriin vuonna 2007 käyttäjien itsensä keskusteluihin tuoma aihetunniste toimi keinona järjestää alun perin melko kaoottista vuorovaikutusta selkeämmin aiheiden ympärille (Bruns & Burgess 2015, 5; Scott 2015, 12)⁵. Sittemmin aihetunnisteiden avulla

4 Ylilaudalla käytetään mm. poliittiseen vakaumukseen liittyviä pilkkanimiä kuten *anarkomarko* (anarkisti) *lipilaari* (liberalisti), maskuliinisuutta väheksyviä nimityksiä kuten *soijapoika* tai älykkyyteen ja sosio-ekonomiseen asemaan viittaavaa termiä *kallu* (kehitysvammainen, heikosti koulutettu ja köyhä). Lähde Wikisanakirja.

5 Aihetunnisteiden käyttöä keskustelun "kanavina" ehdotti ensimmäisenä yksittäinen Twitter-käyttäjä Chris Messina mm. IRC-kanavien #-merkinnän inspiroimana. Käyttäjien omaksumisen kautta Twitter otti aihetunnisteet virallisesti alustan käyttöön vuonna 2009. (Bruns & Burgess 2015, 5; Scott 2015, 12.)

on kyetty myös tunnistamaan suosituiksi kasvavia keskustelunaiheita (Rogers 2017, 95).

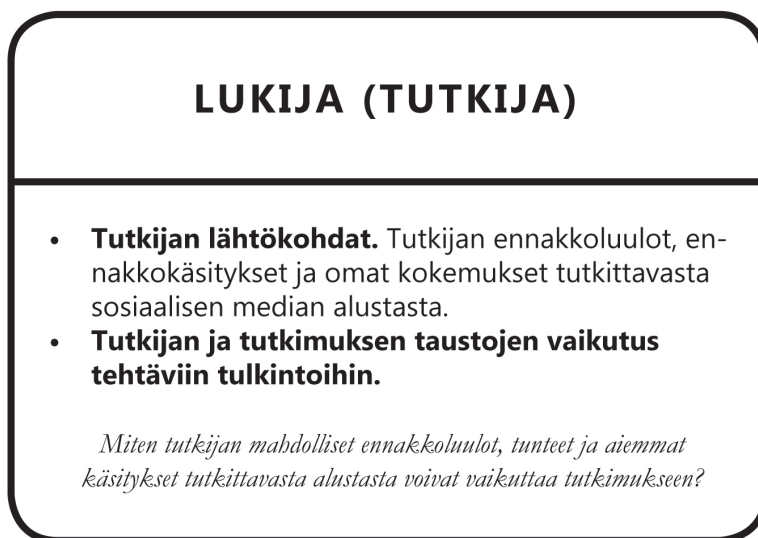
Aihetunnisteet ovat sisältöjen luokittelun lisäksi myös keino luoda lisätty viestinnän taso sisältöihin. Aihetunnisteiden ilmaisuvoima kytkeytyy siihen, että ne ovat kirjoittajan valitsemia painotuksia luomastaan sisällöstä. Esimerkiksi mikroblogipalvelu Tumblrissa käyttäjät saattavat kommentoida tuottamiansa sisältöjä laajastikin aihetunnisteiden avulla (Bourlai 2018; ks. kuva 9). Mikäli sosiaalisen median alustalta kerätään vain yhdenlaista aineistoa, voi sisällöistä jäädä puuttumaan tärkeitä aineiston tulkintaan vaikuttavia ulottuvuuksia. Siksi sosiaalisen median aineistoja tarkasteltaessa pitäisi kiinnittää huomiota myös siihen, missä muodoissa vuorovaikutus tapahtuu. Metatiedot voivat lisätä syvyyttä käyttäjän tuomaan sisältöön paljastamalla muun muassa hänen olinpaikkansa, julkaisun ajankohdan tai linkittämällä sisällön muihin alustan käyttäjiin eli ”tägäämällä” sisältöön muita käyttäjäprofileja. Metatietoihin liittyvää manipulointia tutkimuksessaan käsitellyt Amelia Acker (2018) näkee metatietojen tarkastelun myös tärkeänä keinona tunnistaa sosiaalisen median alustojen väärinkäyttäjiä, sillä sisältöjen metatietoja muokkaamalla käyttäjät voivat kiertää monia sosiaalisen median alustojen sääntöjä.



Kuva 9. Mikroblogipalvelu Tumblrissa aihetunnisteita käytetään sisältöjen järjestelyssä aihealueittain, mutta niiden avulla myös kommentoidaan sisältöä luoden näin sisällöille yhden viestinnän tason lisää. #suomipaskaa ja #suomitumblr ovat tyypillisiä aihetunnisteita, joita alustan suomenkieliset käyttäjät käyttävät suomenkielisen tai suomalaisuutta kuvaavan sekä usein huumoripainotteisen sisällön merkitsemiseen (ks. myös Vaahensalo 2021). Kuvallähde Elina Vaahensalo ja Tumblr.com.

Tutkija aineistojen lukijana

Sosiaalisen median aineistoissa viimeisessä lukijan asemassa on yleensä tutkija, joka tutkimusta käsitellessä analysoi kerättyä, tallennettua ja siltä osin seisahdunutta sosiaalisen median aineistoa. Tallennettuun ja analysoitavaan aineistoon ei välttämättä enää keräännä uutta sisältöä, eikä sen sisällä tapahdu uutta vuorovaikutusta. Kontekstien ja affordanssien muodostamat vuorovaikutuksen mahdollisuudet vaikuttavat enää vain aineiston lukijaan ja hänen tekemiinsä tulkintoihin. Tässä viimeisessä kontekstualisointimallin osiossa korostuukin ennen kaikkea tutkijaposition reflektointi (kuva 10).



Kuva 10. Tutkimusta tehdessä lukijakontekstin hahmotus on ensisijaisesti tutkijaposition reflektointia.

Tutkijaposition reflektointi on tuttua varsinkin laadullisen tutkimuksen tekijöille, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli tulkitsijana korostuu (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 9; Höglbacka & Aaltonen 2015, 9). Reflektoidessa omia valintojaan, tutkija tekee näkyväksi mahdollisesti subjektiivisia tulkintojaan sekä ennakkoluulojaan tutkimuksen kohdetta tai aineistoa kohtaan. (Fetterman 2019, 1; Fingerroos & Jouhki 2014, 88, 90; Juhila & Suoninen 1993, 24.) Position käsitteellä tarkoitetaan usein myös sitä, miten henkilö asemoituu erilaisissa suhteissa ja miten se heijastuu esimerkiksi tutkijan iässä tai sukupuolossa (Rastas 2005, 94).

Sosiaaliseen mediaan liittyvässä tutkimuksessa tutkija monesti tuo omat ennakkoluulonsa mukaan tutkimukseen, sillä usein tutkija on itsekin tutkitavan alustan käyttäjä. Hänellä voi olla omiin kokemuksiin perustuva käsitys alustan käyttäjistä tai keskustelukulttuurista. Ennakkokäsitys ei välttämättä ole automaattisesti väärä, mutta omien sosiaalisen median verkostojen perusteella tehdyt oletukset eivät välttämättä kata kaikkea alustan käyttöä. Kontekstualisointiin kuuluukin se, että tutkittavaan aiheeseen liittyviä ennakkoluuloja ja esiyymmärryksiä kyseenalaistetaan tutkimusprosessin edetessä (Gadamer 2004, 32–33).

Ennakkoluulojen lisäksi myös tutkimusta kohtaan koetut tunteet voivat rakentua osaksi tutkijaposition reflektointia (Kleinman & Copp 1993). Monet alustat saattavat herättää tutkijoissa negatiivisia tunteita, mikä voi pahimmillaan vääristää alustasta tehtäviä tulkintoja. Tutkijan tehtävä ei ole leimata jotain käyttö- tai keskustelukulttuuria lähtökohtaisesti ”huonoksi” tai ”vääränlaiseksi”. Kokemukset verkkokulttuurien oikeanlaisuudesta ovat usein subjektiivisia sekä sidoksissa siihen, miten on johonkin verkkoyhteisöön sitoutunut.

Tutkijaposition reflektoinnin ei tulisi olla sidoksissa pelkästään laadulliseen tutkimusotteeseen. Isoja aineistokokonaisuuksia kattavaa sosiaalisen median tutkimusta käsitelleet danah boyd ja Kate Crawford (2012, 666–668) muistuttavat, että sosiaalisen median tutkimus on myös kvantitatiivisessa lähestymistavassa ennen kaikkea inhimillisen toiminnan tutkimista. Määrällinen tutkimusote ei vapauta tutkijaa erilaisten kontekstien huomioimisesta, vaan tutkijan on tärkeää tiedostaa, mitä hänen aineistonsa edustaa ja millaisia puutteita siinä mahdollisesti on.

Refleksiivisyys tutkijapositiona kohtaan ei saa kuitenkaan kääntyä liikaa vain tutkijan oman navan ja omien kokemusten ympärille. Refleksiivisyudessa on kyse myös tieteen kentän, rahoittajien sekä esimerkiksi teorioiden merkityksen arvioinnista (Fingerroos 2003; Högbacka & Aaltonen 2015, 10). Menetelmällistä refleksiivisyyttä käsitellyt Wanda S. Pillow (2003) huomauttaa, ettei tutkija voi reflektionkaan avulla häivyttää täysin vaikutustaan omaan tutkimukseensa eikä tutkijaposition reflektion tarkoitus ei ole tarjota oikotietä läpinäkyvään ja eettisesti kestävään tutkimukseen. Kyse on ymmärryksestä siitä, miten tulkinnat sosiaalisesta mediasta muotoutuvat osana erilaisten merkitysten ja mahdollisuuksien verkostoa.

Lopuksi

Kuten olen artikkelissa osoittanut, ei kontekstin ja affordanssin käsitteitä voi täysin irrottaa toisistaan sosiaalisen median aineistoja tulkittaessa. Siinä missä käsitteet itsekkin limittyvät keskenään, limittyvät myös mallissa nimetyt affordanssit ja kontekstit toisiinsa. Sosiaalisen median sisällöt eivät ole käyttäjistään tai alustastaan irrallisia objekteja, eivätkä käyttäjät toisaalta ylläpitäjän valinnoista täysin vapaita toimijoita. Sosiaalisen median aineistojen kontekstualisointi ei siis ole pelkästään sosiaalisen median ominaispiirteiden luettelointia, vaan aineistoon vaikuttavien tekijöiden ja niiden välisten suhteiden hahmottamista.

Tutkijoiden näkökulmat sosiaalisen median alustoihin liittyen vaihtelevat laajasti. Jotkut lähestyvät sosiaalista mediaa teknologiana, toiset kulttuurina ja joillekin sosiaalisen median alustat ovat työkalu tarvittavien aineistojen tavoittamiseen. Rajattu näkökulma on usein perusteltu, mutta tieteenalasta riippumatta tutkijoiden olisi kuitenkin hyvä tiedostaa aineistoihinsa vaikuttavat taustatekijät laajemmin. Sosiaalisessa mediassa muotoutuvissa käyttö- ja keskustelukulttuureissa yhdistyy sosiaalisen median luonne kulttuuria tuottavana paikkana, sekä kulttuurin tuotteena. Siksi sosiaalisen median aineistoja tulisi lähestyä teknis-sosio-kulttuurisina kokonaisuuksina, joissa kumpaakaan – teknologista tai kulttuurista – näkökulmaa ei voi kontekstualisoinnissa ainakaan kokonaan sivuuttaa.

Kontekstualisoinnin laajuus ja painotukset ovat riippuvaisia tutkimuksen kysymyksenasettelusta ja aineistonkeruun kohteista. Esittelemäni malli ei erittele sitä, millaisissa tutkimuksellisissa painotuksissa mitkään kontekstit korostuvat ja tulevaisuudessa kontekstualisointimallia pitää vielä terävöittää sen suhteen. Mallin tehtävänä onkin antaa helposti omaksuttavassa muodossa monipuolisesti esimerkkejä siitä, millainen kirjo erilaisia sosiaalisen median alustojen ominaisuuksia voi vaikuttaa alustoilta kerättyjen aineistojen tulkintaan.

Lähteet

Kirjallisuus

- Acker, A. (2018). Data craft: The manipulation of social media metadata. *Data & Society Research Institute*, 13. https://ccn.unistra.fr/websites/ccn/documentation/Recherche-Data/DS_Data_Craft_Manipulation_of_Social_Media_Metadata.pdf
- Auerbach, D. (2012). Anonymity as culture: Treatise. *Triple Canopy*, 15(09.02). <http://tylerthompson.pbworks.com/w/file/attach/75331811/Anonymity%20as%20Culture.docx>
- Bainotti, L., Caliendo, A., & Gandini, A. (2020). From archive cultures to ephemeral content, and back: Studying Instagram Stories with digital methods. *New Media & Society*. <https://doi.org/10.1177/1461444820960071>
- Balkin, J. M. (2014). Old school/new school speech regulation. *Harvard Law Review*, 127(8), 2296–2342.
- Baym, N. K. (2015). *Personal connections in the digital age*. John Wiley & Sons.
- Bourlai, E. E. (2018). ‘Comments in tags, please!’: tagging practices on tumblr. *Discourse, Context & Media*, 22, 46–56. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2017.08.003>
- boyd, d. (2010). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics, and implications. Teoksessa Z. Papacharissi (toim.), *A Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites* (pp. 47–66). Routledge.
- boyd, d., & Crawford, K. (2012). Critical questions for big data: Provocations for a cultural, technological, and scholarly phenomenon. *Information, Communication & Society*, 15(5), 662–679. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.678878>
- Bruns, A., & Burgess, J. (2015). Twitter hashtags from ad hoc to calculated publics. Teoksessa N. Rambukkana (toim.), *Hashtag Publics: The Power and Politics of Discursive Networks* (pp. 13–28). Peter Lang. <http://snurb.info/files/2015/Twitter%20Hashtags%20from%20Ad%20Hoc%20to%20Calculated%20Publics.pdf>
- Bucher, T. (2017). The algorithmic imaginary: exploring the ordinary affects of Facebook algorithms. *Information, Communication & Society*, 20(1), 30–44. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1154086>
- Bucher, T., & Helmond, A. (2017). The affordances of social media platforms. Teoksessa J. Burgess, T. Poell, A. Marwick (toim.), *The SAGE Handbook of Social Media* (pp. 233–253). SAGE.
- Burke, P. (2002). Context in context. *Common Knowledge*, 8(1), 152–177. <https://muse.jhu.edu/article/7553>
- Cirucci, A. M. (2015). Redefining privacy and anonymity through social networking affordances. *First Monday*, 20(7 SE-Articles). <https://doi.org/10.5210/fm.v20i7.5465>
- Crawford, K., & Gillespie, T. (2016). What is a flag for? Social media reporting tools and the vocabulary of complaint. *New Media & Society*, 18(3), 410–428. <https://doi.org/10.1177/1461444814543163>
- Dahlberg, L. (2015). Which social media? A call for contextualization. *Social Media+ Society*, 1(1). <https://doi.org/10.1177/2056305115578142>
- DeNardis, L., & Hackl, A. (2015). Internet governance by social media platforms. *Telecommunications Policy*, 39(9), 761–770. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2015.04.003>

- Ellison, N. B., & Vitak, J. (2015). Social network site affordances and their relationship to social capital processes. Teoksessa S. Sundar (toim.), *The Handbook of the Psychology of Communication Technology* (pp. 205–227). Wiley-Blackwell.
- Ess, C. (2015). New selves, new research ethics? Teoksessa H. Fossheim & H. Ingierd (toim.), *Internet research ethics* (pp. 48–76). Cappelen Damm Akademisk.
- Ettlinger, N. (2018). Algorithmic affordances for productive resistance. *Big Data & Society*, 5(1). <https://doi.org/10.1177/2053951718771399>
- Fernback, J., & Papacharissi, Z. (2007). Online privacy as legal safeguard: the relationship among consumer, online portal, and privacy policies. *New Media & Society*, 9(5), 715–734. <https://doi.org/10.1177/1461444807080336>
- Fetterman, D. M. (2019). *Ethnography: Step-by-step*. SAGE.
- Fingerroos, O. (2003). Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore*, 10(2), 1–12. <https://doi.org/10.30666/eLore.78407>
- Fingerroos, O., & Jouhki, J. (2014). Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa P. Hämeenaho, & E. Koskinen-Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia* (pp. 79–108). Ethnos toimite, 17. Ethnos ry. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201811304961>
- Fries, C. C. (1954). Meaning and linguistic analysis. *Language*, 30(1), 57–68. <https://doi.org/10.2307/410220>
- Gadamer, H.-G. (2004). *Hermeneutiikka: Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa* (suom. I. Nikander). Vastapaino.
- Gaver, W. W. (1991). Technology affordances. Teoksessa *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 79–84). ACM. <https://doi.org/10.1145/108844.108856>
- Gibson, J. J. (1986). *The ecological approach to visual perception*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Gillespie, T. (2010). The politics of ‘platforms.’ *New Media & Society*, 12(3), 347–364. <https://doi.org/10.1177/1461444809342738>
- Gillespie, T. (2018). *Custodians of the Internet: Platforms, Content Moderation, and the Hidden Decisions That Shape Social Media*. Yale University Press.
- Gillespie, T. (2020). Content moderation, AI, and the question of scale. *Big Data & Society*, 7(2). <https://doi.org/10.1177/2053951720943234>
- Goodman, L. E. (1988). Context. *Philosophy East and West*, 38(3), 307–323. <https://doi.org/10.2307/1398869>
- Grimmelmann, J. (2015). The Virtues of moderation: Online communities as semicommons. *Yale Journal of Law and Technology*, 17(42).
- Grossberg, L. (1995). *Mielihyvän kytkennät: Risteilyjä populaarikulttuurissa* (suom. J. Koivisto, M. Lehtonen, E. Puoskari, & T. Uusitupa). Vastapaino.
- Hämeenaho, P., & Koskinen-Koivisto, E. (2014). Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa P. Hämeenaho, & E. Koskinen-Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia* (pp. 7–31). Ethnos Toimite; 17. Ethnos ry. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201610284486>

- Heinonen, E. (2021). ”Jätä se sika” – Facebookin Naistenhuone-ryhmässä koetut verkko-yhteisöllisyyttä vahvistavat ja heikentävät tekijät. *Wider Screen*. <http://widerscreen.fi/numerot/ajankohtaista/jata-se-sika-facebookin-naistenhuone-ryhmassa-koetut-verkkoyhteisollisyytta-vahvistavat-ja-heikentavat-tekijat/>
- Helmond, A. (2015). The platformization of the web: Making web data platform ready. *Social Media+ Society*, 1(2). <https://doi.org/10.1177/2056305115603080>
- Hine, C. (2000). *Virtual ethnography*. SAGE.
- Hogan, B., & Quan-Haase, A. (2010). Persistence and change in social media. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(5), 309–315. <https://doi.org/10.1177/0270467610380012>
- Högbacka, R. A., & Aaltonen, S. (2015). Refleksiivisyyden ulottuvuudet. Teoksessa S. Aaltonen & R. Högbacka (toim.), *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empirisessä tutkimuksessa*. Tampereen yliopistopaino.
- Hughey, M. W., & Daniels, J. (2013). Racist comments at online news sites: a methodological dilemma for discourse analysis. *Media, Culture & Society*, 35(3), 332–347. <https://doi.org/10.1177/0163443712472089>
- Hutchby, I. (2001). Technologies, texts and affordances. *Sociology*, 35(2), 441–456. <https://doi.org/10.1017/S0038038501000219>
- Hutchby, I., & Barnett, S. (2005). Aspects of the sequential organization of mobile phone conversation. *Discourse Studies*, 7(2), 147–171. <https://doi.org/10.1177/1461445605050364>
- Jaeger, P. T., & Xie, B. (2009). Developing online community accessibility guidelines for persons with disabilities and older adults. *Journal of Disability Policy Studies*, 20(1), 55–63. <https://doi.org/10.1177/1044207308325997>
- Jenkinson, P. (2017). Social media accessibility and inclusion is a crucial consideration. *Access*, 31(3), 34. <https://search.informit.org/doi/10.3316/ielapa.074114717700582>
- Juhila, K., & Suoninen, E. (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59–68. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>
- Kivisaari, S., & Lovio, R. (2000). Tuottajan, käyttäjän ja yhteiskunnan vuorovaikutus teknologian muutoksen suuntaajana. Teoksessa T. Lemola (toim.) *Näkökulmia teknologiaan* (pp. 218–241). Gaudeamus.
- Kırçova, İ., Pınarbaşı, F., & Köse, Ş. G. (2020). Understanding ephemeral social media through instagram stories: A marketing perspective. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(2), 2173–2192. <https://doi.org/10.15295/bmij.v8i2.1452>
- Kleinman, S., & Copp, M. A. (1993). *Emotions and fieldwork*. SAGE.
- Koski, K., & Turtiainen, R. (2020). Vernakulaari verkossa: Vertaisuuden ilmaisemisen digitaaliset ulottuvuudet. *Elore*, 27(1), 85–107. <https://doi.org/10.30666/elore.88834>
- Kosonen, M., Laaksonen, S.-M., Rydenfelt, H., & Terkamo-Moisio, A. (2018). Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. *Media & Viestintä*, 41(1). <https://doi.org/10.23983/mv.69924>
- Lehtonen, M. (1996). *Merkitysten maailma: kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. Vastapaino.

- Liu, Y., Gummadi, K. P., Krishnamurthy, B., & Mislove, A. (2011). Analyzing facebook privacy settings: user expectations vs. reality. Teoksessa *Proceedings of the 2011 ACM SIGCOMM Conference on Internet Measurement Conference* (pp. 61–70). ACM. <https://doi.org/10.1145/2068816.2068823>
- Mackay, H., & Gillespie, G. (1992). Extending the social shaping of technology approach: ideology and appropriation. *Social Studies of Science*, 22(4), 685–716. <https://doi.org/10.1177/030631292022004006>
- Markham, A. (2012). Fabrication as ethical practice: Qualitative inquiry in ambiguous internet contexts. *Information, Communication & Society*, 15(3), 334–353. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2011.641993>
- McVeigh-Schultz, J., & Baym, N. K. (2015). Thinking of you: Vernacular affordance in the context of the microsocial relationship app, Couple. *Social Media+ Society*, 1(2). <https://doi.org/10.1177/2056305115604649>
- Milan, S., & Treré, E. (2019). Big data from the South (s): Beyond data universalism. *Television & New Media*, 20(4), 319–335. <https://doi.org/10.1177/1527476419837739>
- Mills, S. (1995). *Feminist stylistics*. Routledge.
- Munger, K., Gopal, I., Nagler, J., & Tucker, J. A. (2021). Accessibility and generalizability: Are social media effects moderated by age or digital literacy? *Research & Politics*, 8(2). <https://doi.org/10.1177/20531680211016968>
- Nagy, P., & Neff, G. (2015). Imagined affordance: Reconstructing a keyword for communication theory. *Social Media+ Society*, 1(2). <https://doi.org/10.1177/2056305115603385>
- Neff, G., Jordan, T., McVeigh-Schultz, J., & Gillespie, T. (2012). Affordances, technical agency, and the politics of technologies of cultural production. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56(2), 299–313. <https://doi.org/10.1080/08838151.2012.678520>
- Norman, D. A. (1990). *The design of everyday things*. Doubleday Currency.
- Nunes, M. (2019). The Affordances of Place: Digital Agency and the Lived Spaces of Information. *Media Theory*, 3(1), 215–238. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02470355/>
- Pillow, W. (2003). Confession, catharsis, or cure? Rethinking the uses of reflexivity as methodological power in qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 16(2), 175–196. <https://doi.org/10.1080/0951839032000060635>
- Postigo, H. (2016). The socio-technical architecture of digital labor: Converting play into YouTube money. *New Media & Society*, 18(2), 332–349. <https://doi.org/10.1177/1461444814541527>
- Rastas, A. (2005). Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (pp. 78–102). Vastapaino.
- Ricoeur, P. (1973). The model of the text: Meaningful action considered as a text. *New Literary History*, 5(1), 91–117. <https://www.jstor.org/stable/40970072>
- Rogers, R. (2017). Digital methods for cross-platform analysis. Teoksessa J. Burgess, A. Marwick, T. Poell (toim.), *The SAGE Handbook of Social Media* (pp. 91–110). SAGE.
- Saarelainen, J. (2012). Konteksti ja kontekstualisoiminen. Teoksessa R. Mähkä & A. Nivala (toim.), *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä* (pp. 244–268). Turun yliopisto.
- Saariketo, M. (2020). *Kuvitelmiä toimijuudesta koodin maisemissa*. Tampere University. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1531-3>

- Saarikoski, P., Suominen, J., Turtiainen, R., & Östman, S. (2009). *Funetista Facebookiin: Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Schrock, A. R. (2015). Communicative affordances of mobile media: Portability, availability, locatability, and multimodality. *International Journal of Communication*, 9, 18. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/3288>
- Scott, K. (2015). The pragmatics of hashtags: Inference and conversational style on Twitter. *Journal of Pragmatics*, 81, 8–20. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2015.03.015>
- Shifman, L. (2014). *Memes in digital culture*. The MIT Press.
- Stanfill, M. (2015). The interface as discourse: The production of norms through web design. *New Media & Society*, 17(7), 1059–1074. <https://doi.org/10.1177/1461444814520873>
- Sumiala, J. (2011). Circulating communities online: The case of the Kauhajoki school shooting. *M/C Journal*, 14(2). <https://doi.org/10.5204/mcj.321>
- Suominen, J. (2003). *Koneen kokemus: tietoteknistyvä kulttuuri modernisoituvassa Suomessa 1920-luvulta 1970-luvulle*. Vastapaino.
- Suominen, J., Östman, S., Saarikoski, P., Turtiainen, R., & Suominen, J. (2013). *Sosiaalisen median lyhyt historia*. Gaudeamus.
- Suominen, J., Saarikoski, P., & Vaahensalo, E. (2019). *Digitaalisia kohtaamisia: verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan*. Gaudeamus.
- Syvetsen, T. (2020). *Digital detox: The politics of disconnecting*. Emerald Group Publishing.
- Talarico, D. (2021). Accessibility tools and resources: A reminder to create inclusive content. *Recruiting & Retaining Adult Learners*, 23(12), 3–5. <https://doi.org/10.1002/nsr.30775>
- Turtiainen, R., & Östman, S. (2013). Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Teoksessa S.-M. Laaksonen, J. Matikainen & M. Tikka (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* (pp. 53–60). Vastapaino.
- Vaahensalo, E. (2018). Keskustelufoorumit mediainhokkeina – Suositut suomenkieliset keskustelufoorumit mediassa. *Wider Screen*, 3(2018). <http://widerscreen.fi/assets/Vaahensalo-3-2018.pdf>
- Vaahensalo, E. (2021). Toiseuttavan verkkokeskustelun muodot anonymieissä suomenkielisissä keskustelukulttuureissa. *Media & Viestintä*, 44(3), (hyväksytty julkaisuun).
- Vainikka, E. (2016). Avaimia nettieemien tulkintaan—Meemit transnationaalina maailmiönä. *Lähikuva*, 29(3), 60–77. <https://doi.org/10.23994/lk.59500>
- Vainikka, E. (2020). *Prekariaation tunnemaieema: Vastustavat taktikat, tunnelmat ja elämänpolitiikka verkon julkisuudessa*. University of Tampere. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1637-2>
- Vainikka, E., & Harju, A. (2019). Anonymien keskustelupalstojen julkisuus: Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä. *Media & Viestintä*, 42(2), 99–121. <https://doi.org/10.23983/mv.83374>
- Van der Nagel, E., & Frith, J. (2015). Anonymity, pseudonymity, and the agency of online identity: Examining the social practices of r/Gonewild. *First Monday*. <https://doi.org/10.5210/fm.v20i3.5615>
- Verbeek, P.-P. (2011). *Moralizing technology: Understanding and designing the morality of things*. University of Chicago Press.

- Wagner, A. J. M. (2018). Do not Click “Like” when somebody has died: The role of norms for mourning practices in social media. *Social Media+ Society*, 4(1). <https://doi.org/10.1177/2056305117744392>
- Wallace, K. A. (2008). Online anonymity. Teoksessa K. E. Himma & H. T. Tavani (toim.), *The Handbook of Information and Computer Ethics*, 165.
- Warwick, C. (2012). Studying users in digital humanities. Teoksessa C. Warwick, M. M. Terras & J. Nyhan (toim.), *Digital Humanities in Practice* (pp. 1–22). Facet Publishing.
- Wellman, B., Quan-Haase, A., Boase, J., Chen, W., Hampton, K., Díaz, I., & Miyata, K. (2003). The social affordances of the Internet for networked individualism. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 8(3), JCMC834. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2003.tb00216.x>
- Welsh, S. (2020). Ephemerality as Data Prevention: Values for an Ethics of Ephemeral Mobile Media. *Mobile Media & Communication*, 8(3), 419–435. <https://doi.org/10.1177/2050157920932956>
- Williams, R., & Edge, D. (1996). The social shaping of technology. *Research Policy*, 25(6), 865–899. [https://doi.org/10.1016/0048-7333\(96\)00885-2](https://doi.org/10.1016/0048-7333(96)00885-2)
- Östman, S., & Turtiainen, R. (2016). From research ethics to researching ethics in an online specific context. *Media and Communication*, 4(4), 66–74. <https://doi.org/10.17645/mac.v4i4.571>

Verkko-sivut ja -dokumentit

- Instagram, Ohje- ja tukikeskus: Yksityisyysasetukset ja tiedoja. Luettu 31.3.2021. <https://www.facebook.com/help/instagram/196883487377501>
- Instagram, Ohje- ja tukikeskus: Miten piilotan Instagram-tarinani joltakulta? Luettu 31.3.2021. <https://help.instagram.com/1177797265575168>
- Instagram, Ohje- ja tukikeskus: Stories. Luettu 31.3.2021. [https://help.instagram.com/1660923094227526/?helpref=hc_fnav&bc\[0\]=Instagramin%20ohje&bc\[1\]=Instagramin%20k%C3%A4ytt%C3%A4minen](https://help.instagram.com/1660923094227526/?helpref=hc_fnav&bc[0]=Instagramin%20ohje&bc[1]=Instagramin%20k%C3%A4ytt%C3%A4minen)
- Jodel Support: Our moderation system. Luettu 25.3.2020. <https://jodel.zendesk.com/hc/en-us/articles/360001048074-Our-moderation-system>
- Wikisanakirja. Luettu 27.4.2021.
- Kallu, <https://fi.wiktionary.org/wiki/kallu>
- Soijapoika, <https://fi.wiktionary.org/wiki/soijapoika>
- Anarkomarko, <https://fi.wiktionary.org/wiki/anarkomarko>
- Lipilaari, <https://fi.wiktionary.org/wiki/lipilaari>